

Studiecirkel i Hjälmseryd första träffen

2017-02-19

SPF Orions kurs om Hjälmseryds socken startade den 24 november med ett upptaktsmöte hos Hjälmserydssiftelsen. Ett 15-tal medlemmar slöt upp för att höra före detta läraren och kantorn i Nya Hjälmseryd, Lennart Pettersson, berätta om bygden och om den gamla kyrkan.

Hjälmseryd hade alltid varit en fattig socken - där fanns aldrig några större gårdar eller herrgårdar som nästsocknes i Vrigstad. Folket ansågs styvnackat, gick sin egen väg och var inte lätt att tas med.

Stenyxor från stenåldern och en del bärnsten har hittats i sjöarna. Om folk varit bofast eller kommit vandrande genom bygden och skogarna på väg från norr och från söder, var oklart. På järnåldern och under vikingatiden ansågs det farligt att ta sig genom urskogarna. Det hände att folk som var rädda för sitt liv vände.

På 1100-talet byggdes Hjälmseryds första kyrka, den som nu kallas Gamla Hjälmseryds kyrka. Till Nydala kom de första munkarna i mitten på 1100-talen där de upprättade Nydala kloster.

Under 1600- och 1700-talen höll socknens rotar landet med soldater och det fanns ett 30-tal soldattorp. Det fanns även så kallade postryttare med posthorn och posthemman där man hyste häst för den tidens posttidningar och utbyte av nyheter. I socknen fanns inte mindre än två gästgivargårdar.

Kyrkan i Gamla Hjälmseryd hade under åren tillåtits att förfalla. Folket i Söndra by söderut och byarna runt om enades på 1800-talet om att hjälpas åt att återuppbygga kyrkan som stod klar 1947. Kyrkan räknas till en av Njudungskyrkorna som man tror har byggts på gamla kultplatser. Stiftets dåvarande prästgård i Gamla Hjälmseryd byggdes 1792. I dag har Hjälmserydsstiftelsen nyttjanderätt till kyrkan med mässa varje söndag, avslutade Lennart Pettersson sin berättelse.

Som avslut serverades det kaffe och nybakta bullar.

/ Vid pennan Siv Grönwald

Minnesanteckningar från ”Dragets skola” andra träffen

SPF Orion i Vrigstad arrangerar under våren en serie träffar, där Hjälmseryds socken i gamla tider berörs. Den senaste träffen, som hölls i den lilla skolbyggnaden i Draget, numera

skolmuseum, söder om Rörvik, handlade just om skolans historia i socknen - den första ”skolmästaren” anställdes redan 1847 med placering i Bodatorp. 1898 byggdes skolhuset i Draget som innehöll skolsal och lärarinnebostad, skolformen var B3 vilket innebar intagning vart annat år.

Till Dragets skola kom 1930 den nytexaminerade läraren Ivan Grönwald. Han såg bra ut, var bra på att lära ut och hade en vacker handstil berättade Sonja Liew som hade Ivan Grönwald som lärare under sina sex år i Dragets skola. Han var däremot inte så bra på att spela orgel minns flera av hans gamla elever - det hände att han sa ett och annat svärord när fingrarna hamnade fel på tangenter.

På den tiden var det ordningsmännen, två elever, som hade ansvaret för att tända i kaminen så att temperaturen höll 18 grader då skolan började på morgonen, liksom att bära in vatten mm. En gång, berättade Sonja, hade man haft svårt att få eld i kaminen, men kom då på idén att värma upp spiskroken och hålla den under termometern så att rätt temperatur erhöles.

Flera av eleverna, som nu trängt ner sig i de gamla skolbänkarna, drog sig till minnes hur det var att sitta vid fönstret eller invid kaminen. De kom ihåg piplukten från Grönwalds pipa på katedern, våta vantar som hängts på tork, smörgåsar som svaldes ner med en klunk vatten ur den gemensamma skopan ute i farstun.

Men trots lång skolväg för många, flera klasser som skulle undervisas i samma skolsal så blev det allom känt att barnen från Dragets skola oftast hade bättre kunskaper än barn från andra skolor då de sökte in till högre utbildning Dragets skola lades ner 1958 då den nya skolan inne i Rörvik blev färdig. Ivan Grönwald kom att bli kvar som lärare i Rörvik under hela sin 43 åriga skollära tid.

Lennart Davidsson, ordförande i Orion, kunde räkna in ett 20-tal elever till dagens lektion. Hjälmseryd var en stor socken, inte bara ytmässigt. Som mest bodde där nära 4 000 invånare. Många lärare har under åren arbetat i ett stort antal skolor för att lära flera generationer barn att läsa och skriva.

Fortsättning följer med en träff hos Hjälmserydsstiftelsen, där f d kriminalinspektören Runo Svensson ska berätta om grova brott, mord och dråp, som genom åren begåtts i Hjälmseryd.

Vid pennan: Siv Grönwald.

Foto Dragets skola: Runo Svensson

Söndra by. Tredje träffen

2017-03-04

Den tredje träffen i SPF Orions Hjälmterydserie hölls i Hjelmterydstiftelsens lokaler.

Elisabeth Hernestrand från Söndra Andersgård i Stockaryd var inbjuden att berätta om sin släktforskning och utforskning av fyra gårdar i Söndra by med början från nutid och bakåt i tiden.

Elisabet Hernestrand berättade mycket om de fyra hemmanen i Söndra. "Söndra söder om Sunnerby". Hon har kunnat följa folket i Söndra sedan Gustaf Vasas tid och detta med hjälp av skattelängder från 15-talets början.

Från början, sade hon, var jag övertygad om att Hjälmteryd alltid varit en fattig socken utan stora gårdar eller några kända personer. Men, sade hon, så stötte jag på namnet Domenico Martinelli som visade sig vara en italienare som kom till Sverige som någon typ av landsflyktig på 1700-talet.

Denne Domenico gifte sig med Anna Catharina Svensdotter från Svenarum. De ska ha flyttat runt en del i trakten och under en tid bott i Söndra. De fick inte mindre än nio barn vars ättlingar i dag lever lite var stans. Mest kända av ättlingarna är sysslingarna Karl Axel Domenic och Fredrik Reinfeldt.

Hon menade att Njudungskyrkornas placering, där vissa platser som Hultaby slottsruin och andra platser, måste tyda på anknytning till forna tiders kultplatser, eller platser som haft betydelse.

Via medeltidsbrev i Riksarkivet och historiker som berättat att hon satt på en gulds katt där Söndra haft en stor betydelse bakåt i tiden, letade hon vidare. Hon hittade översatta "så kallade avlatsbrev" från tidigt 1300-tal där Söndra kommit på tal. I dem kunde hon bland annat läsa om gods/gårdar som skänkts till Mariakyrkan i Nydala den 12 juni 1312.

Hon fick också veta att Njudungs härad varit före övriga Sverige då det gällde att stifta lagar som gav söner och döttrar lika arvsrätt. Hon fann även att frälsebönder som Bonde, Båt och Puke ägt gårdar i bygden.

Men, sade hon, mest känd är kung Karl Sverkersson, född på Visingsö 1130, viken på 1200-talet ägde gård i Sunnerby utanför Vrigstad och reglerade fisket i sjön Rusken.

Runo Svensson berättar, Berit har bl.a sina rötter från Söndra Andersgård. Nils Börjesson född 1697-02-28 , hans son Jonas Nilsson född 1729-07-14 på Söndra Andersgård. Marken var mager och stenig.

De övriga gårdarna i Söndra var: Larsgård, Norregård och Södragård. Bönderna i Söndra hade också skyldigheten att hålla ryttare med häst vilket utgjorde en tung börda.

Namnet Hjälmseryd kommer från det fornnordiska ordet "Skyla"

En mycket intressant föreläsning som varade i tre timmar med avbrott för kafferast.

/ Vid pennan Siv Grönwald samt del av text och foto av Runo Svensson